

L'ALTRA PRIMAVERA SILENCIOSA

Tinc la immensa sort de viure a Flix, a la vora de l'Ebre, en un territori sovint estigmatitzat i poc valorat, però realment impressionant per la seva història, per la seva gent, pels paisatges i per una natura senzillament esplendorosa. Aquests dies de confinament encara li dono més valor quan, mirant per la finestra, puc veure el riu, que fins fa poc anava crescut i quan ha baixat ha deixat l'olor de llac tan característica. O veure com en pocs dies els aubes s'han vestit de verd i alliberen, en un borriçol que ho omple tot, les seves llavors voladores. Una autèntica selva amazònica, m'imagino veient l'esplendor dels boscos de ribera que tenim en aquesta part del territori.

Una companya de feina em deia que mai no havia sentit tants cants de moixons (tal i com aquí diem als ocells) ni tant moviment vora les cases com aquests darrers dies. El ritme estacional ha continuat seguint el seu cicle vital, com sempre, però de sobte s'ha trobat que l'espècie "dominant", la humana no està escampada arreu com sempre. I la primavera és més sorollosa que mai, o així la percebem un cop el nostre soroll de fons ha estat confinat.

L'any 1962, la biòloga marina i zoòloga Rachel Louise Carson, publicava un llibre que esdevindria tot un referent i l'origen de conceptes, lluites i reivindicacions actuals: "**Primavera silenciosa**". De seguida em va venir al cap rescatar-lo per llegir de nou les seves reflexions i el contrasentit que representava ara aquest títol tan suggerent. En aquell moment, i estem parlant de fa gairebé 60 anys, Rachel Carson fou qui va alertar de les greus transformacions que estava produint l'acció de l'home

sobre espècies, hàbitats i processos a partir de l'ús indiscriminat de plaguicides, especialment del DDT i derivats, que ella rebateja com a biocides, per l'impacte en tota la cadena de la vida.

En una època en que s'estenia el paradigma de l'espècie humana com a controladora de tots els processos naturals a la seva conveniència, Carson fou desacreditada i atacada amb cruessa, també per ser dona i científica, en una societat dominada per un pensament únic, productivista i masculista. Però els seus treballs estaven ben documentats i argumentats per algú que no sols els sabia interpretar, sinó que afegia aquella dosi necessària de divulgació científica per implicar el públic en general.

"Primavera silenciosa" dibuixa un escenari on, degut a l'impacte dels biocides, desapareix bona part d'aquella fauna associada al soroll primaveral, especialment insectes i ocells. I a partir d'aquest hipotètic -o no- escenari, desgrana tots els impactes que s'estaven generant per una agricultura intensiva cada cop més transformada i transformadora de l'entorn on s'ubicava.

Impressionen les seves reflexions i conceptes que semblen del tot moderns però que ella ja desgranava fa vora 60 anys, i que mereixen una lectura allisonadora: parlar d'externalitats, associar pèrdues ecològiques a beneficis econòmics indiscriminats, parlar de xarxa de la vida, de bioacumulació, d'efectes en cascada, de control biològic de plagues...

Hi ha reflexions que literalment ens transporten a l'actualitat. Un exemple: *"La natura ha introduït una gran varietat de paisatges, però l'home ha exhibit una veritable passió per simplificar-la. D'aquesta forma desfà els frens i equilibris inherents mitjançant els quals la natura manté a ratlla les espècies. Un dels frens és el límit en la quantitat d'hàbitats adequats per a cada espècie"*. Us sona això? A les Terres de l'Ebre, especialment els darrers anys, en tenim un exemple molt clar amb la gran disponibilitat d'hàbitat que s'ha proporcionat a una espècie que ara és una quimera en afectacions i controls. L'Ebre, tèrbol pels sediments no permetia el creixement de grans masses de macròfits (les plantes aquàtiques arrelades al fons que arriben a superfície, i que molts anomenen, erròniament, algues). Transformat aquest per una gestió hidrològica negligent, les catifes de macròfits cobreixen extensions interminables en molts trams, i aquest és el lloc que necessita la mosca negra per reproduir-se, el seu hàbitat sense control. Aquest és un dels frens, ara trencats, als que es referia Rachel Carson.

I algú pot pensar què tindrà a veure això amb el coronavirus i la pandèmia actual. Estem immersos en una emergència climàtica i ecològica a nivell global. Amb l'afany d'explotar uns recursos que creiem sense fi i amb una globalització sense escrúpols, hem tocat el moll de l'os i ens hem parat el nostre propi parany. Hem posat en contacte espècies que mai haguessin interactuat de manera natural i facilitat el camí per a la seva expansió i de la dels virus que porten associades. Li hi hem posat el transport i fins i tot, en un recent article, es vincula la seva major propagació en algunes zones a la contaminació atmosfèrica present.

"Primavera silenciosa" acaba fent una reflexió sobre el teixit de la vida al que hem atacat per totes bandes: *"un teixit per una banda delicat i destructible, i per l'altra miraculosament dur i resistent, i capaç de defensar-se de la forma més inesperada. Aquestes capacitats extraordinàries han estat ignorades..."*

De la situació present, i de les vivències molt dures que porta i portarà associades n'haurem d'aprendre i respondre-hi sense dilació. L'emergència climàtica no és un terme més de moda, ha de

comportar un canvi de paradigma i provocar un canvi d'època. L'Antropocè, com anomenen alguns autors a l'era actual, en la qual l'acció humana és el principal motor de canvi del planeta, ha de fer un canvi de rumb si no vol abocar-nos al col·lapse, també de la nostra existència com a espècie.

I tenim els coneixements, i gent immensament capaç per liderar-ho, i un teixit social dinàmic, amb entitats ambientals que hi treballen dia a dia i administracions cada vegada més conscienciades. Però en la balança del cost/benefici encara no hem visualitzat les externalitats, els impactes negatius sobre la natura i, per tant, sobre nosaltres, de les que ens parlava Rachel Carson fa dècades. Quant ens costa, per exemple, l'actual gestió hidrològica en afectacions a altres àmbits? Que invertir en conservar biodiversitat, hàbitats i processos, ens retornarà amb interessos en positiu: amb salut, qualitat de vida, qualitat de l'aigua i de l'aire, i també salut mental. Els pressupostos de polítiques ambientals van ser dels primers en caure durant la crisi del 2008, i amb aquesta, algunes administracions de l'estat, ja fan derives per fer un retrocés en temes ambientals, fins i tot en l'àmbit normatiu. No podem caure de nou en la mateixa dinàmica, perquè ja n'hem vist el resultat, i les conseqüències del passat temporal Glòria en són un exemple.

Hem de repensar i refer l'actual model econòmic i social. Des del model energètic, centrant-se d'una vegada en energies renovables, fins a l'alimentari, que s'hauria de basar en productes de proximitat i en una agricultura i ramaderies extensives que ajudarien a mantenir el paisatge i a prevenir riscos com incendis forestals en espais ara emboscats. I conservar la biodiversitat, sí, per garantir també la nostra supervivència, i veure que les solucions basades en la natura també representen millores per a nosaltres. Això és el que hem d'exigir com a ciutadans de ple dret. Us imagineu el cost d'oportunitat que hem dilapidat durant les darreres dècades per haver mantingut l'actual model insostenible? Ja no hi ha temps, és ara o mai.

Aquests darrers dies s'ha reivindicat una cançó amb un text molt popular per a la situació en que vivim: "Resistiré", popularitzada al seu dia pel Duo Dinámico. La lletra d'aquesta cançó, de Carlos Toro, potser va rebre la influència de vivències familiars, amb el seu pare, de l'exercit republicà, condemnat a mort durant la dictadura franquista y que va restar quasi dos dècades a la presó.

Resistir...

El biòleg, escriptor i divulgador francès Jean Rostand deia que "l'obligació de resistir ens dóna el dret a conèixer"

I conèixer ens porta a saber que no ens podem quedar en una resistència immòbil esperant a que torni la "normalitat". Perquè com ha dit algú també aquests dies, no podem tornar a la normalitat, perquè la normalitat era el problema. Actuem!

Pere Josep Jiménez Mur
Grup de Natura Freixe
Reserva Natural de Sebes (Flix)